

Sidi Ifni, la nostàlgia de l'imperi

L'última guerra de Franco

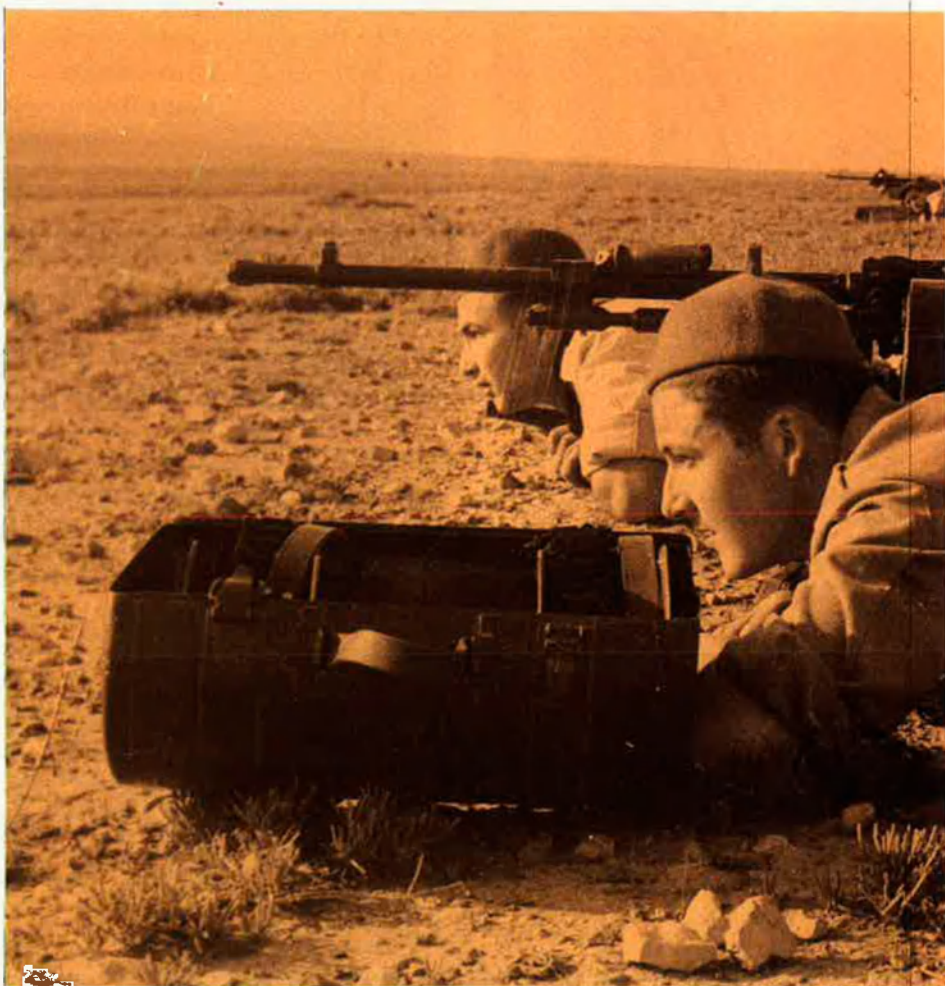
Un tros de terra recremada pel sol i sense cap valor estratègic va convertir-se en la tomba de centenars de soldats espanyols entre l'octubre de 1957 i començaments de 1958. Aquesta és la història d'una guerra amagada per la dictadura del general Franco.

El primer incident que marca l'escalada de la violència passa durant gener de 1956 i té per escenari el poblat de Sidi Inno, situat al sud del territori d'Ifni. Tot es desencadena quan un grup de nadius ocupa la mesquita per posar la bandera del Marroc celebrant el retorn de Mohamed V. Segons sembla, els quatre policies indígenes assassinen el caporal espanyol. Tropes espanyoles es presenten al lloc dels incidents i es produeixen enfrontaments amb un balanç de quatre indígenes morts i unes desenes de ferits.

A partir d'aquell moment hi haurà accions esporàdiques contra les tropes espanyoles. La situació es va enterbolint però ningú pren cartes en aquest afer. El govern de Madrid no adopta cap mesura. El gabinet del general Franco té els ulls posats en la lluita política contra els últims bastions polítics de la Falange.

El govern que es crea el 25 de febrer de l'any 1957 representa una clara derrota de la Falange davant del que podríem anomenar "partit militar". Aquests obtenen el Ministeri de Governació, que ja estava en mans de Camilo Alonso Vega, però surten desplaçats del govern tres militars veterans de la guerra i vinculats a la Falange com són Muñoz Grandes, Salvador Moreno i González Gallarza. Els seus ministeris passen a mans d'altres militars que podríem considerar més modernitzadors com són Barroso, Abarzuza i Rodríguez y Díez de Lecea. Barroso serà un home significatiu que intentarà fer una transformació militar de tot l'aparell militar. El que vol és desideologitzar l'exèrcit. Fracassarà, però serà el primer intent de fer un exèrcit tècnic i de tall nord-americà.

En mig d'aquesta situació interna, Espanya es veu immersida en els esclats nacionals de les futures nacions del Nord d'Àfrica contra les seves respectives metròpolis. París és la primera a avançar-se. L'any 54 concedeix la independència a Tunísia. Dos anys més tard fa el mateix

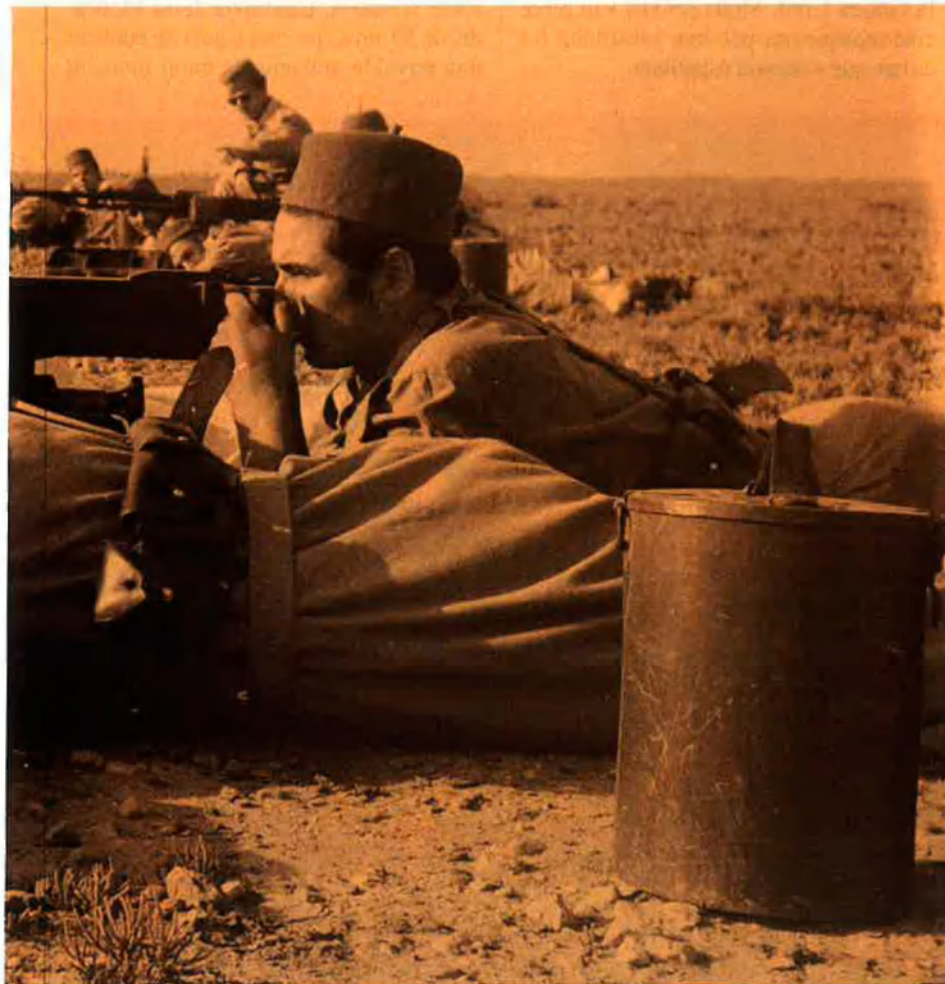
Sidi Ifni, una guerra secreta per una terra simbòlica.

amb el protectorat francès del Marroc. L'hereu de la corona alauita, Mohamed V, torna del seu exili de Madagascar. Presionat per les circumstàncies, el govern de Madrid no tardarà gaire a desfer-se de la seva zona del Protectorat; ara bé, intentarà conservar el territori d'Ifni i la seva capital Sidi Ifni, situada a un centenar de quilòmetres al sud d'Agadir. Espanya argumenta que té llargues vinculacions històriques amb aquest territori, però el catedràtic d'història de la Universitat de Barcelona,

Gabriel Cardona, explica aquests vincles: "Ifni era sentimentalment l'hereu de Santa Cruz de Mar Pequeña, que ningú sap realment on era. Santa Cruz de Mar Pequeña era una possessió que van pactar amb els habitants d'aquella terra els Reis Catòlics. El territori va ser abandonat durant alguns segles i tornat a ocupar a conseqüència dels Tractats amb el Marroc l'any 1934. Amb l'objectiu d'aconseguir alguna glòria imperial, el govern de la CEDA va permetre que tropes espanyoles

tornessin a ocupar Ifni. Era un territori sense cap valor amb una única reminiscència imperial-sentimental i res més". Els primers incidents van començar l'any 56, i ningú va preveure res, tot va improvisar-se. L'exèrcit espanyol era a punt de començar una guerra amb gairebé les mateixes armes que s'havien fet servir durant la Guerra Civil Espanyola i la Segona Guerra Mundial. L'escenari i els actors estaven llestos entre l'octubre de 1957 i el febrer de 1958, i després d'alguns mesos d'enfrontaments i xocs aïllats, prop de 8.000 soldats espanyols van haver de llui-

polítics. Venia de Madrid i treballava per al diari *Pueblo*. Fernández Latorre recorda que va arribar a Sidi Ifni a mitjans de novembre del 57 en un dels moments més durs de l'ofensiva de l'Exèrcit d'Alliberament, quan la ciutat estava completament assetjada. Ell mateix explica la situació en aquells moments: "Totes les posicions de l'interior havien estat abandonades. Les bandes havien arribat fins el cementiri de Sidi Ifni sense cap problema, no havien trobat cap mena de resistència". La sorpresa de l'atac i la improvisació de la resposta espanyola queden prou il·lustrades

ARXIU

tar contra les bandes guerrilleres de l'Exèrcit d'Alliberament, que rebia el suport del Marroc.

PERIODISTA EN UNA GUERRA OBLIDADA

Ricardo Fernández Latorre tenia 25 anys quan va arribar a la capital Sidi Ifni el desembre de 1957. Era el primer i l'únic corresponsal de guerra espanyol en aquell conflicte oblidat de la mà de deu i dels

amb el testimoni d'aquest periodista: "Com que a Sidi Ifni no hi havia port, va ser necessari, perquè els vehicles tinguessin combustible, que els vaixells de la marina espanyola s'apropessin a la costa i llancesin els barrils a l'aigua perquè les ones els portessin fins les platges. Naturalment molts es desviaven i eren recollits pels moros".

Gabriel Cardona reflecteix en les seves paraules la manca de mitjans de l'exèrcit espanyol: "En una primera fase del con-

flite, durant els raids dels avions espanyols, es tiren bidons de benzina envoltats de granades de mà. És la tècnica que fan servir els bombarders espanyols per afrontar la manca de bombes. A més, els primers subministrament que llancen des dels avions no porten paracaigudes, van folrats de palla perquè arribin a terra en les millors condicions. Les tropes d'Ifni no tenen prou paracaigudes". Les tropes espanyoles no tenen més remei que lluitar amb armes velles de la Guerra Civil i de la Segona Guerra Mundial, ja que el tractat firmat entre Madrid i Washington l'any 1953 prohibeix la utilització de les armes venudes a Espanya en conflictes colonials.

Diuen els entesos que moltes vegades el valor, el sacrifici i l'heroisme d'un exèrcit és proporcional a la necessitat de compensar la seva manca de mitjans. En el cas de la guerra d'Ifni sembla ser que això va ser una realitat. L'ofensiva de finals de novembre de les tropes rebels que arriben a les portes de la capital, deixa un bon grapat de casernes i fortificacions aïllades i absolutament cercades per l'enemic. A Mallorca viu el comandant Montcada, un dels pocs homes vius de l'exèrcit espanyol que té una medalla militar individual al valor. El comandant Montcada és un mallorquí de soca-rel, i durant la guerra d'Ifni era sargent de paracaigudistes. Ell, amb la veu entretallada, recorda com va guanyar

aquesta distinció militar: "Doncs, miri..., jo formava part de la Setena Companyia de la Segona Bandera de Paracaigudistes i vam sortir en una missió per anar a ajudar una posició que estava assetjada per l'enemic. La secció era comandada pel tinent Ortiz de Zarate y Sánchez de Mobellán i jo formava part d'aquesta secció com a segon comandament. Vam anar amb un comboi en direcció a l'interior del territori d'Ifni per recollir ferits en ambulància i tornar el més aviat possible a Sidi Ifni. Però quan estàvem a una distància de tres o quatre quilòmetres abans d'arribar a Telata vam ser acorralats. Ens vam fer forts en un turó per intentar resistir el màxim de temps possible. Això va passar el dia 23 de novembre i, uns quatre dies més tard, el tinent va morir durant un dels assalts de les tropes rebels. Jo, com és natural i com a segon comandant vaig fer-me càrrec de la segona secció. No teníem queviures, ni aigua, només portaven racions de menjar per a dos dies i, com que estàvem acorralats no ens quedava més remei que resistir racionant fins i tot la munició. Ens sobrevolaven avions i els fèiem senyals demanant ajuda. L'aviació feia passades i tirava subministrament amb paracaigudes molts dels quals van caure fora de la nostra posició. Vam rebre un parell d'assalts i vam resistir. Aquesta situació va durar des del 24 fins l'1 de desembre, quan una columna militar enviada des de la capital va trencar el setge. Durant els atacs van morir sis paracaigudistes i van resultar-ne ferits uns quinze".

El catedràtic d'Història Gabriel Cardona explica en aquesta anècdota la improvisació absoluta d'aquest conflicte: "Era una bogeria, més difícil encara que diuen al circ. Un dels vaixells que portaven material des de la Península a Ifni es va carregar de la següent manera. Fa uns anys, els vaixells es carregaven per dalt, hi havia una grua, una comporta que s'obria i per allà començaven a carregar les coses. Doncs bé, a la Península, el vaixell va carregar-se a corre-cuita i van posar les municions entre les primeres coses. Després de les municions, hi van anar posant tota mena de queviures i materials. Quan el vaixell va arribar a la destinació les tropes esperaven angoixosament les municions i van haver d'esperar a què es descarregués tot el vaixell per poder traure les municions. Això era un exèrcit de vocació interna que no tenia cap possibilitat i que quan va trobar-se de cop i volta amb una guerreta no va

saber què fer i com afrontar-la."

Però les coses van encara més lluny. En ple combat, el dia 23 de novembre, va ser impossible preparar un avió Heinkel per a accions de bombardeig perquè no hi havien bombes. L'aviació va fer en una setmana més de 500 serveis de combat i transport.

A la guarnició de Telata, que el comandant Montcada va anar a alliberar abans de ser assetjat, la guarnició estava formada per vint soldats espanyols i 80 indígenes i tenien només una caixa de bombes de mà i cartutxos mexicans de la Guerra Civil. Molts soldats van rebre cinc mosquetons per anar substituint les armes que s'anessin espatllant.

La informació que arribava a la Península de l'evolució de les accions militars era censurada. La premsa escrita publicava els comunicats de guerra. Fernández Latorre és prou contundent amb les seves paraules: "Encara que en el front tot eren facilitats i sempre tenia la primera pàgina, les meves cròniques eren totalment mutilades (...) la desinformació era tan gran que algú va dir que semblava que els nostres soldats anessin a morir per una cosa tant abstracta com el sistema mètric decimal". La societat espanyola de finals dels cinquanta encara era un món enclaustrat sobre si mateix. L'escriptor Jesús Moncada, de 50 anys, que esta a punt de publicar una novel·la ambientada en el moment

Gila va visitar els soldats pel nadal de 1957.

Carmen Sevilla també intentà alegrar la jornada de combat dels soldats.

ARXIU

d'aquest conflicte i que en tenia 16 quan els fets de la Guerra d'Ifni, ha definit l'Espanya de finals dels cinquanta com "un pou negre i sense fons".

Ara bé, sens dubte la imatge d'aquesta guerra oblidada per decret és una filmació del No-Do de finals del 57 on surten Carmen Sevilla i l'humorista Miguel Gila envoltats de legionaris i paracaigudistes. Aquests dos artistes, juntament amb d'altres, van ser enviats a Ifni per distraure les tropes espanyoles durant el nadal del 57. EL TEMPS ha parlat amb els protagonistes d'aquell fet. Carmen Sevilla, un dels *sex-symbols* de l'Espanya dels cinquanta, recorda aquell viatge a Ifni com molt emotiu "van ser moments molt emotius, molt tendres i amb moltes dificultats perquè ens trobàvem, com jo dic, envoltats de bombes pertot arreu. El nostre viatge va ser per portar una mica d'alegria i tendresa ha tots aquells nois que les estaven passant de tots els colors. Anàvem de lloc en lloc amb una petit cadafal de fusta i algunes vegades escoltàvem les bombes, algunes més a prop, d'altres més lluny. Però allà érem nosaltres ballant per a tots aquells homes". La *folklorica* Carmen Sevilla és conscient que la guerra d'Ifni era un tema prohibit: "Aquest era un tema tabú. No es podia dir absolutament res. Això que ha passat ara amb el Golf Pèrsic i que hi va anar Marta Sánchez i s'ha vist per televisió l'actuació ...no, no, no, allà a Ifni res. A més, allà no es deia res dels morts que hi havia ni de les dificultats que passaven no res. No es sabia res a Espanya. Hi havia manques de moltes coses i els soldats espanyols van passar-ho molt malament. El que passa és que eren altres temps i el govern no volia almar ningú, no volien que es sabés res".

L'humorista Gila diu que ell no va anar a

Abandonar una província

Els anys cinquanta van marcar el començament de la descolonització generalitzada de l'Àfrica. L'any 1954, el govern de Mendès France va concedir la independència a Tunísia, i va estalviar així a França una guerra estèril. L'any 1956 París va decidir fer el mateix respecte a la seva zona del Protectorat del Marroc, sense cap mena de consulta amb Espanya, a conseqüència de les males relacions diplomàtiques entre els dos

països. L'anunci francès agafa el govern de Madrid descolocat i sense resposta. A l'abril del 56 el sultà del Marroc visita Espanya per lligar la descolonització del Protectorat. L'escorta mora del general Franco és repatriada al Marroc. Amb la fi del protectorat espanyol, Tétuan es converteix en una tranquil·la ciutat de províncies del Marroc. La peseta desapareix del mapa econòmic marroquí i és substituïda pel franc marroquí. Cen-

tenars de comerciants espanyols es veuen obligats a tornar a Espanya. El mateix any 56 les relacions entre Madrid i Rabat comencen a deteriorar-se greument, no sols per les indecisions espanyoles, sinó també per la negativa a incloure Sidi Ifni en aquest procés. L'any 1957, les relacions entre Espanya i el Marroc s'agreuaren i van traduir-se en enfrontaments entre tropes marroquines més o menys irregulars i les guarnicions espanyoles

d'Ifni i del nord del Sàhara. Territoris tots ells inclosos a les reivindicacions marroquines, juntament amb Ceuta i Melilla. La pressió dels països àrabs a l'ONU juntament amb la tendència general descolonitzadora van portar l'any 1969 a la cessió d'Ifni al Marroc, un territori que l'any 1958 va ser proclamat oficialment per les Corts Espanyoles província espanyola, en un últim intent de mantenir-lo sota la sobirania espanyola.

L'exèrcit utilitzava armes de la Guerra Civil.

ARXIU

Ifni, el van portar: "La veritat és que tinc un record molt difús de tot, perquè aquesta és una d'aquelles coses que et feien durant la dictadura. Et deien vostè ha d'anar tal dia, a tal lloc, per fer tal cosa. De sobte, un dia em van dir que tenia un viatge a Ifni on hi havia una guerra i que s'hi havia d'anar per divertir una mica els soldats i res més. I jo sé que hi vaig anar en un avió, un Junkers d'aquells dels quals jo havia estat víctima durant la Guerra Civil i em vaig sentir incòmode. Van anar -hi, vaig estar crec amb paracaigudistes. Hem van donar un uniforme i els hi vaig fer un monòleg sobre la guerra. Després en van posar dins d'un avió i em van tornar a Espanya. Jo vaig baixar a Sevilla perquè aquell avió em feia por i estavem enmig d'una tempesta. Vaig trucar el meu cunyat i em va venir a buscar amb cotxe. Això és tot el que recordo".

Miguel Gila, que recorda que tot just desembarcar a Ifni va preguntar-se per què hi havia soldats lluitant per una terra plena de pedres i escorpis, diu que va negar-se a anar al Golf Pèrsic a entretenir els mariners espanyols: "Bé, la diferència és que a mi em van cridar i jo em vaig negar a anar-hi. Aquesta és, doncs, la gran diferència entre una dictadura i una democràcia. A mi em van cridar directament perquè anés a divertir els soldats espanyols durant la guerra del Golf i vaig dir que no. Em semblava una guerra dels nord-americans i jo no estava a favor dels nord-americans i em vaig negar".

En una carta al governador de l'Àfrica Occidental Espanyola, l'almirall Carrero

El No-Do, els ulls de l'Espanya Oficial

A l 1 de desembre de 1957 el popular No-Do ofería un documental sobre la visita d'un grup d'artistes espanyols encarregats de distraure les tropes espanyoles enviades a territori d'Ifni.

(Veu de Matias Prats)

Fins a Sidi Ifni ha arribat amb avió una ambaixada espanyola d'art, alegria i generositat. [Música patriòtica]. Després d'una càlida rebuda a l'aeròdrom de la capital, els artistes espanyols que van actuar durant la nit de cap d'any van traslladar-se al casino de Sidi Ifni, on van descansar uns moments abans de començar la seva actuació. Escortats per una gran simpatia, fan la seva aparició als campaments [canvi de música]. L'argentina Elder Barber ofereix el seu art als soldats. També ho fan Marisol Reyes, la nòvia de Madrid. El popular locutor Adolfo Fernández organitza i presenta aquestes actuacions. Carmen Sevilla,

madrina de la segona bandera de Paracaigudistes, desperta l'entusiasme dels soldats pels diferents campaments [soroll de castanyoles] i no li falten acompanyants espontanis per ballar sobre el tablat. [Música espanyola] Amb la ballarina cubana Emma Fromenta, el pianista Miguel Peña i el trio Las Vegas van fer felices per unes hores les nostres tropes durant la nostàlgica nit de cap d'any. Gila [veu de Gila de fons], el gran humorista, desperta la rialla dels herois en aquest parèntesi de joia després de tantes hores de bravura i de lluites dels nostres soldats. Van actuar al campament de paracaigudistes, a primera línia, davant d'una secció de tiradors, i al teatre de Sidi. Van treballar incansables e infatigables juntament amb els homes que defensen l'honor de la pàtria als territoris de la nostra sobirania. Als artistes, se'ls hi va imposar les insígnies de les unitats.

Blanco, en aquells temps ministre sots-secretari de presidència va escriure el següent: "L'Exèrcit d'Alliberament és un instrument de la Unió Soviètica amb què es persegueix crear dificultats als occidentals a l'Àfrica. Rabat no ho controla, però ho veu amb simpatia i espera amb això l'ampliació dels seus territoris (...) Si els francesos perdessin Mauritània, nosaltres no podríem conservar el Sàhara, que és un territori tan espanyol com la província de Conca". L'abril de 1958 es van donar per

acabades les operacions militars amb l'entrega al Marroc de la zona nord d'Ifni. Un any més tard Hassan II lliurava a Espanya 40 presoners de guerra. Les paraules de l'almirall Carrero Blanco sembla que van ser profètiques però en sentit contrari. El territori de l'Ifni seria abandonat el 4 de gener de 1969 com sempre, per la porta del darrere. El mateix passaria anys més tard amb el Sàhara Occidental, però aquesta ja és una altra història.

Josep Morell